

800-91.7

C-88

HIBY

НІБУ

НИБУ

93710
158
ИРИЛО СТУДИНСКИЙ.

8(c)=91.73

C 88

93710
8(c)=91.73

C 88

В пидесятиліте смерти Тараса Шевченка.

- 1) Перші прояви культу Т. Шевченка в Перемишлі (1862—5 р.) . . . стор. 3
- 2) Моя перша участь в Шевченковім сьвятї . . . . . стор. 19
- 3) Сьвяточна промова, виголошена дня 25 л. марта 1911 р. . . . . стор. 24

Цїна 30 сот.

Львів — 1911.

Друкарня В. А. Шийковського.

Накладом автора.

1148
28171 Б. 10
1-3266-03
80

Державна історична
БІБЛОТЕКА УРСР

83

HILBY

Перші прояви культу Т. Шевченка в Перемишлі (1862—5 р.).

В домовинах людей бачимо звичайно марність їх дочасного життя. І треба великих умів, незвичайних людей, з яких домовини виростало би жите, велике культурне жите народів. До таких геніяльних умів, до таких велитів духа належав Тарас Шевченко. Єго домовина несла за собою жите. В єго домовині побачила ціла Україна, на всіх просторах єї земель, не марність дочасного життя поета, але символ власної безсмертної сили і вічно тривкого життя.

Мало хіба було в нашім житю таких подій, які затрясли би цілим організмом, які викресували би огонь, які кликали би до живих і мертвих і ненарождених голосом могутим, та взивали до відродження, до розривання пут рабства душі і серця. Але такою подією була без сумніву, смерть Шевченка...

В моїх руках вязка листів шістьдесятих років, писаних в більшій часті студентами гімназій, рідше людьми, що покінчили фа-

культет. Нема майже листу, який не свідчив би про вагу Шевченкової смерті і єго писань для розбудження патріотизму і національної свідомости не лише серед молодого покоління, але і серед старшої генерації, яка віджила і побіч молодежи ставала піонерами нашого культурного розвою та йшла дорогою, вказаною галицькій землі Маркіяном Шашкевичем, а промощеною для цілої України писаннями Шевченка. Не було міста, чи місточка на Галицькій землі, якого не захопила би вістка про смерть Шевченка і не повела би за собою нового життя, о скільки там лише найшла ся одиниця, що уміла звести се житє в одно русло, що була в силі дати почин до якоїсь, хоть дрібку лише зорганізованої праці.

До таких міст, що відкликали ся новим житєм вскорі після смерті Шевченка був Перемишль. Душею сего нового руху, як виходить з невиданих доси листів, був Анатоль Вахнянин, від жовтня 1862 р. питомець тамошньої духовної семінарії, а вслід за тим від грудня 1863 р. заступник учителя тамошньої гімназії.

Вже в початках 1863 р. писав він до Данила Тавячкевича, організатора всего українського руху між сучасним студентством таке:

„Зібравъ громаду, а то громаду на якихъ 30 мужа самихъ запеченихъ хлопоманівъ. Зібравъ же її, та заговоривъ денещо та пороздававъ зъ книжокъ, де якихъ мавъ а у кінці? Зробимо декляматорській вечері коли небудь“.

І ся громада збирала ся в музею перемискої духовної семінарії, та давала дійсно декляматорські „пополуднівки“. Про один такий декляматорський попис читаємо в листі Агатоля Вахнянина до Дан. Танячкевича отсі вісти:

„Въ мене, бачте, втіха велика, велика втіха, яку ваші очі не видали и уши не чували а тільки хибань у вашіхъ щиріхъ серцяхъ помістить ся, та й Вы со Давидомъ возплясаете не передъ архою, а передъ громадою живою, живісенською, яка знастилась у насъ въ Перемишлі. — Вона щира, бо молода, невинна, бо молода, сердечна, бо молода, велика, бо зі 40 хлопцівъ — которі самі потребу громадського життя почули и у одну живу душу зліялись — безъ силкованья, примусу підступомъ, користію, а таки такъ по волі козачій. — Ось та молода громада и виправила въ мене въ прошлу суботу пополуденокъ декляматорській. Відзначились духомъ особливо ті, що якъ въ насъ говорять, зъ простого стану а по правді сказати би: люди ще люди. — Зъ такихъ то одинъ Ми-

кита звесь, заголосивъ Вамъ Кобилицю, того самого, що то му дівка усі пера забрала, а очі рушниками повязала. — Боже! Данилочку, люди признають ся до правди — вони й починають признавати. — Въ насъ приходить Апостолъ правди и науки — се тотъ старий мовлявъ — чи не втіхасе? — Голосимо ще и Ивана Підкову и уступи зъ Наймички и Енілогъ до Гайдамахівъ и Перебенду. Я самъ зірвавъ съ та виголосивъ Глека и Козачу смерть Амвросія Могили. — не дивуйсь, що я не в порядку розкажую, ино хило річъ то къ тому, то къ тому. Я такъ гей паний, та розгуляній душі кажу писати, а вона.. о їй що: дурна собі... Такі полуднівки виправимо що Суботи — и у наступуючу зберемось — хлопці розігрілись сім огнемъ — дай Боже тільки, щоб не охолонули... Ага! те все, що я ту списавъ не голоситъ публично — гріхъ бисьте великий мали — потай ми дальше зайдемъ.“

Ми не знаємо, кілько таких „пополуднівок“ було, на всякий спосіб, на одній не скінчило ся. А сі декляматорскі »пополуднівки« перемінили ся небавом на сходуни деклямаційно вокальні. Учасниками їх були майже виключно гімназіяльні студенти, бо тодішні питомці IV року, з малими виїмками

народними справами не дуже цікавили ся*). Співали тоді молоді громадяни між іншими козацьку пісню: „Ой Січ мати“, „Ой став цугач на могилі“ ітп. а ноти для громадян укладав проф. Маркил Лаврівський на основі збірника пісень Коцішівського.**)

Зпоміж членів сеї студентської громади в літах 1863—5 назвав пок. Анатоль Вахнянин у своїх »Споминах« поіменно: свого брата Івана (пізн. проф. гімн. в Стрию), Ореста і Плятона Сінкевичів (з Черняви і Любіня), Микиту Івана, сина селянина з Коровник під Перемишлем, про якого маємо згадку в що йно наведеним листі, Юліяна Медведского (нині висл. проф. політехніки), Теофіля Скобельского (нині пароха), Омеляна Зубрицкого (пізнійше старшого совітника дирекції скарбу у Львові), Михайла Людкевича (д-ра теології і проф. дух. семін. в Перемишлі), Дениса Яминьского (нині вислуж. радн. Двора висшого суду), Антона Бачиньского, (пізн. пароха), Йосифа Вітошиньского з Болозви, що емігрував до Росії і живе нині в Петербурзі на становищі директора шляхтовського пансіона, Йосифа Кордасевича та вкінці Йосифа Шве-

---

*) Анатоль Вахнянин: Спомини з життя. Львів 1908, стр. 48—9.

***) Там же: стр. 51.

дицкого (пізн. совітн. двора у Відні*). Богато прізвищ громадян затратило ся в пам'яті Ан. Вахнянина і ми пригадуємо хоть деякі на основі листів писаних до Дан. Танячкєвича. До перемискої студентської громади належали ще в літах 1863 і пізнійших: Іван Літо, Зиновій Паславський, Михайло Залітач, Гнат Гвоздович, Волод. Боровець, Евгений Омелянський, Мирон Подолинський (нині протонотармітрат перем. капітули), Юліян Подолинський і Микола Подлуский (нині лікар в Болехові).

Деякі з членів сеї громади рано поумирали, деякі пропали для нашої народности, але цілий ряд їх видержав на народнім становищі. не спроневірившись ані на хвилю ідеалам з молодечих літ. І розживала ся перемиска громада на добре, коли, як читаємо в листі Вахнянина задумувала знов „на другий рік“ (1864) заложити бібліотеку. Лише знов просив Ан. Вахнянин Танячкєвича, щоби про се не писати у „Вечірницях“, бо „по тихоньки дальше зайдемо“.

З яким пієтизмом відносили ся молоденькі громадяни до пам'яті Тараса Шевченка, видно хотьби з того, що як писав Вахнянин до Климковича, они „готовили „Тараса“ олійними красками“ та хотіли післати єго в дарунку „де на почесне

---

*) Там же: стр. 54—5.

місце до Львова — хоть и мало тамъ такихъ місць“. А тїшився Вахнянин сею громадою, коли писав в 1863 р.: „У насъ досить гарна хлопська вільна річъ. Таки собі молодейки сили — а розуму въ нихъ — казавъ би хто гуркотливойки Тарасові, ще колись у великихъ зійдуть ся та достойно звеличають „Старого Батька“. Втіха Пане Брате! бігъми втіха! а въ кожного „посвящений“ за свою справу — геть мене розумомъ перейшли, хоть и не богато вго було а серце въ нихъ горяче а душа щира“.

До діяльності молодї студентскої громади в Перемишли відносили ся сердечно старші люди. Підпомагав щиро сей рух патриот-крилошанин, Гинилевич, який не лише дозволяв студентам на сходини в музею семінарії, але ще з окрема відносив ся з великою прихильностию до Анатоля Вахнянина. Крил. Гинилевичеви треба завдячити, що вже при кінци 1862 року явила ся в „Перемьшлянинъ“ за рік 1863 розвідка Анатоля Вахнянина: „Де нещо за музу Шевченкову и розбѣр думи передсмертнов“, яка вийшла фонетичною правописиою під псевдонїмом „Н. зъ надъ Сяну“. Була се перша свого рода публична манїфестація перемискої, студентскої громади для пошанованя памяти Тараса Шевченка.

Симпатизували з тим рухом молодези побіч крил. Гивилевича, який умів обстояти навіть за питомцями львівської духовної семінарії, коли за українські симпатії грозило їм прогнанє, також проф. Михайло Полянський згаданий вже проф. математики Маркил Лаврівський і катехит о. Юстин Желехівський, який розпродував між громадою виданя українських поетів. Нема також сумніву, що патріотизм молодези та її зверхний вигляд, вишивані сорочки та українська одежа студентів (першим, що в неї одів ся, був Теофіл Скобельський) скріплювали між старшими громадянами в Перемишли національного духа, та викликували почування духовної єдності з Україною. Визначували ся тоді патріотизмом родина Максима Любовича (одна дочка видана нині за проф. Вол. Шухевичем, друга за радником Двора Ол. Барвінським), Антін Леонтович, друкар Диківський, проф. Баньківський, о. Турчманович, проф. Фединський, проф. Мик. Устиянович, проф. Царевич, директор норм. школи Кропивницький, судія Василь Ковальський, адв. Козловський, крил. Лукашевський і Трулицький. Рівночасно з національною свідомістю в самім Перемишли росла она також в околиці, де жили патріоти: о. Лукасевич в Вишатичах, его брат, парох в Гійску, Антін Добрянський в Валяві, о. Копко, о. Шехович (батько тепер. старшого совітника суду Льва

Шеховича),¹⁾ о. Сінкевич з Любіня, о. Мих. Вербицький, композитор в Млинах і другі.

На жите самої студентської громади мав чималый вплив Анатоль Вахнянин, коли в грудні 1863 став суплентом в перемискій гімназії. „Я почавъ міжъ учениками — писав він до Тянячкєвича — сіяти зерно правди Тарасової — а ти ще не счасливъ? Одну слѣзу дівочу бажавъ Тарась за свої думи, и панъ надъ панами, а ти ще не радъ, ще не веселий, що зъ твоєи руки отце добро я сію?“... Не дорікай міні — я голошу и голосити му правду нашу до смерти — а вони — тиі хлопці, вони просили мене, щобъ я имъ виложивъ Кулишеву правопись, щобъ я дещо з новои літератури розказаць — щобъ я имъ подававъ книжки — Данильчику, колибъ де що мавєсь міні въ підпомогу для науки — де які погляди на літературу — порадь міні у тімъ.“

Річ ясна, що укінченому питомцеві, який не готовив ся ніколи до учительської діяльності, а якого заіменовано суплентом, перші кроки приходило ся ставити з трудом. Тому почав він учити ся церковно-славянщини, до науки рускої мови уживав граматики Осадци, до історії літератури спровадив собі Шевірьова, а крім сего приносив з собою до

¹⁾ Тамже. стр. 50.

школи повісти Основяненка та Марка Вовчка, які сам читав, або велів читати, а до деклямації мав під рукою множество поем Шевченка, Артимовського та Метлинського. В школі запровадив Вахнянин, не надумуючись, Кулішеву правопись, а се не подобало ся ні Желехівському, ні Устияновичеві, які успіли вже змінити свої українські симпатії на об'єднательні. Наслідком доносу приїхав інспектор Янівський, коли однак студенти запродукували ся „Плачем Ярославни“ Шевченка, знанєм „Слова о полку“ в перекладі Марк. Шашкевича, Вахнянина лишено в спокою, лише запитано з Ради шкільної, на якій основі уживає фонетичної правописи, але і тут умів він зручно з цілої справи виховзнути ся. Студенти писали дальше фонетикою. ¹⁾

Та сему, доволі широкому житю молодой і старшой генерації позавидували львівські об'єднательї. Почало ся вербованє громадян на їх сторону. Серед патріотів по селах почав в р. 1863 робити свою кертичну роботу Северин Шехович, ²⁾ а Василянин Терлецкий,

¹⁾ Тамже. стр. 64—65.

²⁾ У мене є листи С. Шеховича, вручені студ. Стельмаховим, а писані в р. 1863 до родини Сінкевичів в Любіни. До сих листів подав дуже цікаві замітки Ан. Вахнянин, які я в часом видрукую.

став толкувати визначившим членам перемиської старшої громади про потребу славянської солідарности в виду германізаційної струї. Ёго агітація довела до сего, що Желехівський Марк. Лаврівський, Фединський та другі люди опинили ся в об'єднательнім таборі, а чимало з Перемишлян опинило ся опісля в Росії, де всі прийняли православіє і пропали для нашої народности.⁴⁾

Ся об'єднательна струя не оминула також молоденької, студентської громади, на яку почав впливати о. Юстин Желехівський. Не даром читаємо в листі Вахнянина з р. 1864: „Наробило ся таке, чого я не надіявъ ся, — не надіявъ ся, бо прикладавъ и серця и розуму до того діла, що схибнуло зъ правої дороги и уже и виродило ся. Правда, Данилочку, свята се правда, не покидати псамъ доброї страви! — Кинувъ я зерно святої правди поміжь молоді серця — воно пустило кільця — ажъ ту и венадійно терє сухе, чи смітя ёго и придавило... На гримали на молодіжъ за те и той, що Панъ-Отцемъ (Юстин Желехівський) зватись каже и другі — а вони нерозумні сполохнулись — и зібране назадъ поповертали. Томужъ то и я згрижений, загрижений. — Смітя — смітя, Данилочку, псова намъ нашу ширу працю. Ви-

⁴⁾ Вахнянин: „Спомини з життя“ стр. 56.

мести його не наша сила — а докіль само зігнє — ще купа злого нашій родині відъ него доведеться. И щожъ зъ сеі гром(ади), отъ нічо — зувидівъ я що у цілімъ П(еремишли) — лишень зъ 20 душъ щирихъ неповиннихъ, які стали бъ за нашу правду — а решта не кажу: сміття, тільки присипане сміттямъ, або сполохане мусить нерозумне. Томужъ то я и згрижений.. Ой, Данилочку, кобъ всі такъ розуміли ся, якъ ми розуміємъ у одному слівці — гараздъ бувъ би — добро було би а то часу треба. Теперъ же стало на тімъ, що читають тільки книжки, які я маю а які імъ визичивъ, більше не дали імъ „настоятели“. Гримали тай заgrimали, такъ, що ось теперъ страхають ця и зійти, а не то вчити ся вдатно доброї науки. — Не думай але, що я слабодухъ — ні, я вершу мою задачу — не подамся нікому — хоть и ниньки звеліли ми скинути кучму и капоту, що носивъ — я не скину, не такий я!¹⁾

Окрім сего радив Вахнянин в листі Тяничкевичеві, щоби не всякому духови вірив,

¹⁾ Вахнянин, на становищі суплєнта, ходив в козацкій одежі до школи. За его приміром надягнув латвський катехит конфедератку, а проф. Устиянович — чамару. Там же: „Спомини з життя“ стр. 64.

бо об'єднане йде тихо, але при співучасті різних, непевних людей та різними дорогами, та щоби не довіряв сліпо перемискому студентови-громадянинови, Орестови Сінкевичеви, бо „Орестикъ, не є то той, за якого ти го маєшь, то слабодухъ — виньки такъ, завтра такъ — огонь въ нѣго притятий хиба — не говорю, може братъ ¹⁾ на нѣго впливає. Волиєшь ти си взяти та переписувати ся зъ Скобелськимъ, зъ Подолинськими, зъ Микитою (братъ), Бачинськимъ (Антономъ), Сінкевичомъ Плятономъ, Іваномъ моімъ братомъ, Медвецкимъ — отці уже по трохі вировуміли діло — то суть сьвітла, хай такъ скажу“.

І справді, Вахнянин рук не заложив і мимо неприхильного вітру продовжував свою роботу, не подав ся нікому, держав дальше побіч себе молоду, студентську громаду та частину старшої і довів до сего, що дня 26. лютого (10. марта) 1865 року, в саму річницю смерти Кобзаря України уладив музично-декляматорський вечер в перемискій салі „Під Провидієм“. Була се друга, сим разом велична маніфестація перемискої

---

¹⁾ Денис Сінкевич, який станув відразу на московскім ґрунті і оженив ся з дочкою директора тристенської асекурації, та довгі літа перебував в Росії. Він помер у Відни.

Української громади, якою пошановано пам'ять Тараса Шевченка. Опис її поданий в «Меті» за рік 1865 стр. 79—84. Замітне, що і в се свято окрім Вахнянина та перемиских громадян, вложив свою працю Данило Танячкевич. При кінці згаданого концерту відчитано его „Прощальну річч“, сердечну і горячу, в якій молодий організатор нашого народного життя звертав спеціальну увагу на молодіж, коли кликав: „Люблячі Батьки и Матері Руські! доглядайте діточок Ваших! Нехай виростають на віху родині, нехай зь підь Вашої опіки вилітають сизі орли на руське народне поле, а горячі народолюбці зь великою думою, кріпкі, сильні духомъ, світлі усякою мудростю!“¹⁾

Отсе перші прояви культу Шевченка в Перемишлі в р. 1862—5, та рівночасно коротка історія життя тамошної, української молодшої і старшої громади. Домовина Шевченка несла життя за собою. Вістником сего нового життя були Его твори, а пропагаторами величних Тарасових ідей були Анатоль Вахнянин і Данило Танячкевич.

Чим був Анатоль Вахнянин для перемискої громади, видно з сего, що після его виїзду на філософічні студії до Відня в осени

¹⁾ Мета за рік 1865. стр. 84—88.

ЦЕНТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ЦЕНТРУ
УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
КИЇВ

1865 року жите між старшою громадою завмерло та віджило доперва з заснованем рускої гімназії в Перемишлі. Лише студентска громада сходила ся ще тайком з вірою в красшу будуччину.

А чим був Данило Тянячкевич для сеї молоденької громади, до якої слав огненні листи, нехай буде сьвідком лист, писаний в грудни 1864 або 1865 студентами Іваном Вахнянином, Мироном і Юліяном Подолинськими, Осяпом Шведицким і Ник. Подлуским до Тянячкевича з приводу его імення:

„Здоровъ бувъ рідній намъ братіку, нашъ милий соколику, нашъ щирій учителю, здоровъ бувъ на многі а мвогі літа. Такі бажання заносить Тобі перемиська громада въ день Твоіхъ именинъ. Не цурай ся їхъ, прийми їхъ Твоімъ щиримъ та непорочнимъ серцемъ, бо изъ щирого серця вони впливають. О братіку милий, серце чоловіче не є в стані вповісти теб, що воно чує. воно би иначій защебетало та заговорило. — Велике та святе діло сподіявъ Ти зъ нами, брате Даниле! Ти бувъ перший, котрий Своїми Апостолами правди рідне слово українське поміжъ нами розсіявъ; намъ відтворились очі і ми пізнали, чиі сини ми єсьми, яка земля насъ викохала, Ти бувъ котрий наші серця идъ любові къ бідной венці Україні

28141
- 3923

Державна Історична
БІБЛІОТЕКА УРСР

ДЕРЖАВНА ІСТОРИЧНА
БІБЛІОТЕКА

м.к.ч.

загрів, и можна на тото усє забути? О ні! Спасибі Тобі брате за оцде, спасибі“.

„Невеличка наша громада, але самі щирі хлопці, котрі би за святу справу и головою положили.“

„Відгукни ся коли до насъ, дорогой та щирый учителю, загрій теплимъ словомъ нашихі убогі сердца а ми їх радо приймемо а за той часъ бувай нам здоровъ а здоровъ на многі літа!“

Моя перша участь в Шевченковім сьвятї.

В Тернополи мали ми в р. 1883 прегарний студентский хор. Нашим дірігентом був ученик вищої гімназиї, Антін Стрільбицкий, що заробляв лекциями на хлїб насущний, а одвак мимо сего найшов все час, щоби придбати та переписати, хоть би ночью, нову пісню для хору. Ми співали головно церковні пісні, щоби кождої другої недїлі на перемїну з кандидатами учительскої семінарії запродуковати ся ними в середній церкві. На наші проби приходив постійно проф. гімн. Лев Рудницкий, який нашим хором щиро опікував ся і одушевляв ся. Молоді, сьвіжі голоси могли справді подобати ся. Проби відбували ми в шкільнім будинку за окремим дозволом директора Сїлецкого, бо офіційальним дірігентом гімназияльного хору був Чех, Квіппель, людина добра і дбала, але чоловік, що так гарно вести нашого хору, як Стрільбицкий, не умів. Солїстами в сопранї був я, а в альтї Володимир Домет Садовский, виїшній війсковий сьвященик.

Хоть співали ми звичайно церковні пісні, то і світські композиції були нам не чужі. А звертало нашу увагу, що від падолиста 1882 р. наш дірігент присвячував проби майже виключно світським пісням, та доводив до дійсно концертних вислідів. Сердечний проф. Рудницький прислухував ся з таким заінтересованем нашим співам, що ми на его просьбу, мусли двічі, або й тричі повтаряти ту саму пісню, хоть викінчене вї було артистичне. Він любував ся нашими голосами.

Так тревали проби до Йордану. На що ми вчили ся так пильно сих пісень, ніхто з нас не знав. Лише „Завіщанє“ Вербицкого веліло нам здогадувати ся, що готувить ся якийсь концерт в память Шевченка, але ми, молоденькі студенти, в переважній часті ученики низшої гімназії, бояли ся навіть самих себе запитати, коли і де він відбуде ся. На сам Йордан дістали ми приказ від дірігента явити ся вечером, однак в найбільшій тайні, в дяківці біля церкви над ставом.

О год. 7. були ми вже на місци і застали невелику комнату, прибрану портретом Шевченка, позиченим від проф. семінарії, Ол. Барвівського, та смеречиною. В комнаті сиділо на кріслах яких 30 що найповажніших міщан.

Якийсь дивний чар проймав наші душі.

Якась гордість біла з наших лиць. Ми, ученики польскої гімназії, давали концерт, тихий, але певно сердечний для міщан, яких будив зі сну літами Олександр Барвіньский. Для него, певно, не було тайною, що саме нині відбуває ся сей концерт для міщан. Сьвідчив про се портрет Шевченка взятий з его хати, але его самого між нами не було. тай годі було его ждати серед нас.

Промовив на концерті голова тернопільскої студентскої громади, нині лікар у Відні, Яків Турин, одітий по козацьки. Він єдинокий тоді в Тернополі ходив з часта по сьвятам в козацькій одежі. Серед міщан і студентів важивав він великої поваги, на яку заслужив собі дійсно своєю поворотностию в організації та щирим патріотизмом. Був се чоловік живий і палкий. Він умів приковувати до себе серця тих, які побирали від него лекцій патріотизму. Для нас, молодежи, він був ідеалом.

Его промова на концерті була за довга, однак проголосив він єї з таким запалом і одушевленем, що ми з великим заінтересованєм вислухали єї до кінця.

А після промови Турина плили одна точка за другою. Грав на віолінчелі Орест Зарицкий, нині старший лікар корвети, декламував Антін Гарасимів, а наш хор співав з таким теплом і сердечностию, що я дрожає,

коли ми з форсою кликали в пісні: «Поховайте, та вставайте, кайдани порвіте!»

І не дивно, що всі ми після концерту заспівали грімке „Ще не вмерла“! Здаєсь, що не лише в наших молодечих серцях, але і в душах поважних тернопільських міщан сей вечер полишив глибоке вражінє.

Двайцять вісім літ минуло з того часу. Неодно гарне вражінє перейшло через моє житє, але серед сих вражінь незатертими бу-квами записала ся моя перша участь в Шевченковім концертї, скритім перед гомоном сьвіта, але тим важнійшим, що се сьвято сьвяткували діти, молоді студенти, а цілю єго було, піддержувати самосвідомість національну серед невеличкого гуртка мешканців Тернополя.

А в наших молодечих душах росло рівнож почутє народности, витворювало ся пересьвідченє, що нам треба глядіти поважнійше на житє, та в міру сил і таланту способити ся до праці в будучинї серед рідного народа.

Під впливом сих вражінь, винесених з концерту, рішили ся ми небавом заманїфєстувати наші патріотичні почуваня публично. Стало ся се в хвилї, як небавом опісля по-мер редактор «Дїла» Володимир Барвіньский. На приказ Турина всі ученики Русини почали носити на шапках чорну крепу, або чорні кокарди.

Ся загальна жалоба, яка тривала шість неділь, звертала увагу не лише рускої, але й польської суспільности. А вечерами сходилися ми по кількох по „станциях“ та на голос читали незвичайно сердечний опис похоронів Володимира Барвіньського, поміщений в „Ділі“ і плакали як діти.

У Львові, дня 26. II. 1911. р.

Святочна промова

*в п'ятдесятилітє смерти Тараса Шевченка,
виголошена дня 25. л. марта 1911. року на
концертї в Перемишлї.*

П'ятьдесят літ минуло з того часу, як на далекій півночі задзвонили, загомонїли дзвони та передавали Україні печальну вістку що не стало між живими Гевія українського народа, що замовк на віки великий мистець слова і поет Славянщини, що завїмили уста одного з найбільших співаків волї, якої він бажав не лише для свого народа, але для цілого людства, що бракло між нами Мойсея, що вів свій нарід до красної долї та не дїждав ся побачити єго на волї.

Так! Се доля великих умів, що вислїдів власної праці они звичайно за свого житя не бачать, що їх найсердечнїйші мрії та задумевні бажаня сповняють ся доперва після їх смерти.

Гомонїли дзвони та завдавали великої туги, бо здавало ся, що они не лише розносять тяжку вістку про смерть Кобзаря України, але що рівночасно співають похоронну пісню для нашої народности.

Бо недаром співав недавно поет українських могил, степів та бандуристів, Амвросій Могिला Метлинський, що наша мова конав і тому велів він тонути бандуристови в Дніпрі серед бурі, немов би на знак, що враз з ним завмерли на віки українська пісня, наша минувшина і будуччина... Не даром впевняв великий письменник-живописець Основяненко, що на Україні живе закріпощений народ „як в Бога за дверми та не знає ніякого лиха“. Не даром, ще з кінця 17. віка складано панеґірики в честь московських царів та вельмож а ще в 19. віці звеніла та сумна струна в творах більших і менших письменників, Артемовського, Основяненка, Бодяньського, Метлинського, Корсуна та других.

І тому могло здавати ся, що всі ідеали українського народу, его мова, пісня і слава і стремління до свободи і пошановане власного достоїнства лягли з Шевченком в домовину . . .

І ридали дзвони, бо коли не можним сего світа, то бодай їм мертвим, а однак голосним творам людських рук жаль було і тяжко було, віщувати смерть живому народови, співати похоронну пісню нації, що колись другим помагала і через те та власну незгоду обезсилена на побовищи прилягла. — І ще нині гомонять дзвони та розносять з далекої півночі заборону святковаая смерти

великого Поета України... Се нова похоронна пісня для нас, для нашої землі!...

І ми чуємо її, чуємо всі, як чорний ворон над нашими головами криче... Чуємо і вслухуємося в отсе оповіданє.

...Біля села стояла величезна скеля, що людям сонце заслонювала, а на її верху вили гніздо орли-пакістники... Не було дня, щоби они не заподіяли шкоди в добутку селян. А раз уніс орел маленьку дитину.

За багато було селянам сеї наруги, але они стояли безсильні в німій розпуці, бо ніхто з них не важив ся дістатись на верх скелі... Лише вістки несли ся, що десь колись в глибокій старині найшов ся один чоловік, що вдер ся для добра громади по обломах скелі на сам верх і глянув здивованим орлам в очи, які не привиклі до такої появи розкинули своє гніздо та довгі літа не залітали в сю сторону. І зійшов обережно сей чоловік на землю, а громада оточувала єго великим поважанєм. Він став її провідником... Та час минав і орли на ново звили гніздо на сій скелі і на ново почали свою пакісну роботу... І знов найшов ся один чоловік, недосвідний житєм та жадний розголосу, який рішив ся спробувати своїх сил, придбати собі слави і сполохати з високої скелі орлів-пакістників. Він спинав ся до гори, кусники камінців виривали ся з під єго ніг... Він крова-

вив руки і ноги на острій скелі, а коли був недалеко вершка, опустили його сили і він упав розторощений на землю... І жалувала його громада. А якийсь старець сказав: „А прецінь як ово добре, що ще є щось так високо в горі, чого не кождий чоловік досягнути може...“

Справді! Як се добре, що вістниками великих ідей і великих починів є великі уми, що не для себе, а для свого народа слави, щастя і долі бажають. Бо не сей дібе ся на верх скелі, хто бажає слави, але той, що з любови для рідної справи, з самопосвяти, вибе ся орлом понад своє оточенє і гляне в очи орлам-пакосникам своїх рідних братів.

Так, як се добре! А хоть видав український парід багато великих умів, то хиба ні один з них не спинав ся з таким розмахом по скелі, що його народови сонце заслонювала як Шевченко .. Ні один з них!... Хиба ні один з них не йшов тяжким шляхом з такою сердечною любовию до „найменьшого брата“ та й до сеї всім нам дорогої, що „обідрана, сиротою понад Дніпром плаче...“ І ні оден перед Шевченком не відніс ся з таким пошанованєм до української мови, ніхто перед ним не висловив такої глибокої віри в будуччину української пісні, що :

без золота, без каменю
 Без хитрої мови
 А голосна і правдива
 Як Господа слова...

І ніхто перед Шевченком не згадав так тепло і сердечно про українську минувшину, про

Базари, де військо, як море червоне
 Перед бунчуками, бувало, горить
 А ясновельможний на воронім коні
 Блисне булавою — море закипить...
 про сі могили, „начинені нашим благородним трупом“, у які враз з козацтвом лягла наша воля.. Тай ніхто перед ним не кинув таким тяжким докором великому гетьманови України:

Ой Богдане, Богданочку,
 Як би була знала
 У колиці-б придусила
 Під серцем приспала...

А либа ні один з велитів духа не відозвав ся з таким рішучим протестом против сего раю, де

Латану свитину з каліки злімають
 З шкурою знімають, бо нічим обуть
 Панят недорослих...

де розпинають

Вдову за подушне, а сина кують,
 Єдиного сина, єдину дитину,
 Єдину надію в військо отдають...
 де... під тивом

Опухла дитина голодная мре
 А мати пшеницю на панциві жне...

Та хиба ні оден перед Шевченком не вдер ся на ту скелю, щоби орлови-пакісничко-

ви глянути в очи та кликнути громовим голосом за те, що „милостиві ми застукали, сердешну волю“, що розлили тільки крові і сліз, ще „навоіть би всіх імператорів стало з дітьми і внуками“ а не згадувати

...дівочих

Пролитих вишком серед ночі,
А матерніх горячих слюз,
А батьківських, старих, кровавих —
Не ріки, море розлилось,
Огненнеє море!...

Так! Шевченко — се Алькид з „Неофітів“, що не искорив ся перед імператором, се великий дух нашого народа, се провідник его в тяжких хвилях, се Мойсей, що вів Україну до красної долі...

І відпокутував страшно Поет свої сьмілі слова докору і хоть зломив у неволі сили, то не упав на дусі та остав вірним своїм ідеалам по кінець життя, немов би на доказ, що „раз добром налите серце в вік не прохолове“.

І умер Поет і прорвались струни золотії та не вмерла его пісня, не пропала згадка про се, як він вдирав ся на високу скелю що его народови сонце заслонювала, як з неї кликав до живих, мертвих і ненарождених земляків в Україні і не в Україні сущих, як сполошував з неї пакісних орлів, що горе і слъози несли на Україну...

І виросла під Каневом на високій горі могила, щоби дух Поета міг бачити і лани широкополі і Дніпро і кручі і те жите, яке на його словах, примірі, на його дрібних сльозах, пролитих над недолею рідної землі, виростає.

І росло се жите, не лишень на Україні, де слідом Тараса зривали ся до лету великі душі і уми, що полекші для рідного краю шукали, що зі скелі, яка сонце народови за-слонювала, голосили слова заохоти і розради а за се коротали свій вік по тюрмах та далеких, холодних просторах Сибіру.. Але і до нас, „не в Україні сущих“ линув в першій виданю „Кобзар“, який був приводом, що Шашкевич не лише запотеозував українську пісню, але станув в „Побратимови“ на становищі духової і культурної єдности Галичини з Україною, в якій лежить наша сила та віра в будуччину..

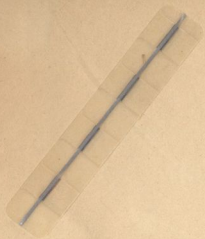
А коли у нас в Галичині повіяло північним вітром, коли люди, що клали підвалини під наш національний розвій, вирекли ся власної праці, то смерть Шевченка і його домовина несли і для нас обновлене жите, в яким ми з дня на день ростемо і двигаємо ся.

І саме винї, коли ми святкуємо п'ядесятилітє смерти Поета, коли віддаємо поклін його памяти, нехай кождий з нас з окрема,

Достойна Громадо, вгляне у власну совість, нехай сам себе спитає, чи обняв він щирим серцем ту „велику руїну“, чи усував він ті скелі-перепони, що „найменшому братови“ за-слонювали сонце, чи бажав він для него волі, чи вкладав він, без виглядів на свої користи, чи славу, свою працю під ту велику будівлю, якої імя „Україна“, чи своїм приміром великої любови та самопожертвованя для рідної землі заохочував він других до співревнованя? А ви, батьки і матери, подумайте, чи власним народним житєм світили ви приміром для своїх дітей, чи в хвилях, коли розкинено на них тенета, дбали ви про те, щоби відогнати від них пакісних орлів в тій вірі, що українська дитина лише для України та що ніякий чужий орел її з собою унести не сьміє? А в хвилях тяжкої зневіри, чи утоми, льнємо гадками до Шевченкової могили, вдумуймо ся в єго тяжке жите, клонім голову перед сим велитом духа, набираймо сил, щоби кождий з нас в крузі свого діланя, сповнив те, чого від него добро рідної справи домагає ся...

А тоді загомонять дзвони по всіх областях української землі, та не будуть они вістниками похоронної пісні для нашого народа, але заграють нам пісню нашого воскресеня

HIBY

НІБУ

НІБУ

